

IRK TİPİ SABİT MİDİR? NİYE OLAMAZ?

İlker Ünlü

İrk tipi hakkında yazılmış makaleleri okudukça öğrendiklerimi unutmak istiyorum.

İrk tipi bir ırkın idealini tarif eden standardın dayandırıldığı, onu benzerlerinden ayıran ayırtedici görünümüdür. Hakemler ringe girdiklerinde aynı ırktan köpekler arasında ilk olarak ırk tipine en çok uyanları kafalarına not ederler. Ardından onlar arasında ırk standardını en yakın şekilde, en azından o gün, temsil eden köpeklerin üzerinde bir elemeye giderler. O gün belki de fiziksel yapısı daha doğru olan başka köpekler ringde olabilir. Ancak hakemin görevi “genel” bir güzel köpeği değil o ırkın temsilcisi köpeğin güzelini seçmektir.

Bu nedenle, ringteki köpek Dalmaçyalı diyelim, önce köpeğin Dalmaçyalı ırk tipine sahip olması gerekmektedir. Yani siyah benekli bir grup içinden tipik Dalmaçyalı kafasına, boyun ve kuyruk tutuşuna, sırt çizgisine, boyutlarına ve iskelet yapısına sahip olmalıdır.

Kafatası genişlemiş, somak kısaltmaya başlamış, kulaklar yana doğru kıvrılmış, boynu sarkık deriyle kaplı, sırt çizgisi sağrıya doğru hafif yükseliyor, kuyruk sırtta çember oluşturmuş, göğsü daha çok Bulldog’u andırıyorsa artık Dalmaçyalı’dan bahsedemeyiz.

O kadar abarttım ki bu örneğe “herhalde bahsedemeyiz” demek çok kolay. Ote yandan şecereler boyu Dalmaçyalı soy kütüğünden gelmiş 20 köpek ringdeyse eğitimsiz gözler için bu köpeklerin büyük çoğunluğu zaten ırk tipine uygun olacağını varsayabiliriz. Hakemliğin mahareti, en azından iyi olanları, burada başlayacak ve gitgide daha zorlaşacaktır. Bir çay kaşığı “baldo” pirinçten en iyi taneyi seçtiğinizi düşünün. Bu noktadan sonrası başka bir yazının konusu.

Değişmeyen tek şey..

Başta okudukça ırk tipi hakkındaki yazıları unutmak istediğimi söyledim. Bunun nedeni tabansız ve yersiz yazılar oldukları için değil. Aksine gayet tutarlılar. Ote yandan

sadece ırk tarihi boyunca ringde sampiyon olmuş köpeklerden yola çıkmamız bile ırk tipinin bal gibi de değişebilirliğini gözler önüne sermektedir.

İrk tipi, anlaşılabilir çeşitli nedenlerle ülkeden ülkeye olduğu kadar aynı ülkede de zaman içinde değişiklik göstermiştir; göstermektedir; gösterecektir.

Değişmeyen tek şey değişimse tek bir ırk tipinden bahsetmek gerçekten mümkün mü? Yoksa standard bize yetiştiriciler olarak yorumlanabilir bir hamur mu bırakır? Bunun böyle olmadığını görmemek imkansız.

Safkan köpek üretim hobisi her ne kadar temelde ırkların korunması prensibine dayalıymış gibi görünse de özellikle yarışma amaçlı üretilmesi köpeği bir ürüne dönüştürmektedir. Bu kaçınılmazdır. Daha iyi bir alternatifi sorguluyorsanız, mükemmel olmadığı açık olsa da elimizdeki en iyi sistem malesef budur.

İnsan Beyni

İnsan beyni tanımlama, benzer olanı diğerinden ayırabilme ve tanımın uyandırdığı duygusal tepkisine göre onla ilişkisini ayarlayan bir yapıya sahip. Mağaradan kafanızı uzatıp etrafa çekinerek baktığınız o günleri hatırlamıyor olabilirsiniz. Ancak çıkıp etrafta tanıdık yüzler, kokular, sesler ve bitki örtüsü gördüğünüzde içinizin rahatlayacağını tanımadığınız her görüntü, ses ya da kokunun sizi alarma sürükleyeceğini tahmin edebilirsiniz. Tanı, tanımla ve ilişkini ona göre belirle!

Yerde sürünen tıslayan o şeyden, çalıların arasın sinsi sinsi hırlayan diğer şeyden, elinde baltasıyla karşına çıkan başka kabiledaki insanlardan uzak, bildiğin kişilere yakın dur. Hayatta kal.

Beyin benzer olana, tanıdık olana çekilir. İnsan tanımına aşına olduğu şeylerle zamanla bağ kurar. Onlarla yaşamini tanımlar. İnsanlar, en ilkel açıklamasıyla, tanımladıkları şeyden hoşlanıyorlarsa onun benzerlerini çoğaltıp kendi kültürel parmak izlerini bırakırlar. Sanat tarihini yazan şey de bu değil midir?

Bu nedenle safkan köpek üretim hobisi standartsız yapılamaz. Kangalı boz karabaş her hangi bir çoban köpeği olarak tanımlamakla yetinemeyiz. Eğer bir ırksa onun aynı renkli görevdaşlarından ayırabilmek gerekir. Bu nedenle ırk standartları yazılmak

zorundadır. Aksi takdirde “koruycaz” diye yola çıkılan her popölasyon kapanın elinde kalır.

Unutursan kaybolursun

Standartların belli olması tabii ki ırk tipinin yegane koruyucusu değildir. Göz göre göre ırkların pek çoğu her onar yılda yavaş yavaş kendisinin göreceli olarak daha güzel ya da popüler olduğuna inanılan dönemin başka bir tipine evrilmektedir. Bu kaçınılmaz değişimi anlamak onu kontrol altında tutmaya yardımcı olabilir.

Irk tipinin korunması ve sürecin kaydınının tutulması için yarışmaların gerekliliği kaçınılmaz. Alternatifler tabii ki mevcut. Ancak hiçbirisi tamamen herkesi memnun edecek sonuçlar doğurmaktan uzak. Geleneksel yarışmalar olmasa hepimiz 200 yıl öncesinin köpek gruplarına geri dönerdik. Yani koyun gütmek için kullanılan Avrupa menşeli dik kulaklı köpekler bir grup olurdu muhtemelen. Sürü korumada kullanılan koruma köpekleri de baska bir grup.

Bundan sonrasına köpek popölasyonlarının nasıl ayırt edici olduklarını bilen beynim, hepsinin aynı olarak algılandığı bir köpek dünyası düzenini tanımlamama nedense izin vermiyor. Olmuyor bir türlü. Çünkü dünya pek çok açıdan çok değişti. Artık dünyanın farklı noktaları arasında iletişim ve ulaşım imkanları o kadar arttı ki İranlı bir çobanın köpeklerini Instagram’dan takip edip bunun farklı bir popölasyon olduğunun ayırımına kolaylıkla varabiliyoruz. Bu popölasyonların ayırt ediciliğinin farkındalığına ulaştığımız anda o varoluşsal yöntem kontrolü ele geçirip onları farklı farklı insan gruplarının kendilerine has kültürlerinin bir ürününe çeviriyor. Bu o kadar kaçınılmaz ki alternatiflerini icat etmeye çalışmak neredeyse insan doğasını inkar etmeye denk düşüyor. O zaman her bir ırk kendimizi ucuna ilşitirdiğimiz kültürel birer manifestoya dönüşüyor. Bu nedenle Kangalı ya da Akbaşı korumak istiyoruz aslında.

Aynı zamanda köpeklerin ırksallaşması o kadar sınıfsal bir olgu ki yarışmaların düzenlenmesi, soykütüğü kayıtlarının tutulması, dernek aktiviteleri vs geleneksel yetiştirme pratiklerinin ötesinde daha kentsel bir bakış açısı gerektiriyor. Bu nedenle de köpek ırkları birer ürüne dönüşmek zorunda.

Geçmişin pek çok çalışan köpek ırklarının artık orjinal davranış repartuvariyle günümüze uygun olmadıklarını unutmayalım. İngiltere’de köpekle köpek ve köpekle boğa dövüşleri 150 yıl önce, terrierle porsuk ve tilki avı bu yüzyılda yasaklandı. Çoğu yetiştirici modern dünyanın pet piyasası için üretim yapıyor. Yapmak da zorunda. İş alanlarının daralması ve ayı avında kullanılan bir köpeğin ertesi gün sizle otobüste, metroda seyahat etmesinin taşıyabileceği risklerin hesaplandığı bir dünyadayız.

Köpeklerimiz de ırklar olarak dikkatle sınırları belirlenmiş o alanlar dahilinde metroseksüelleşiyor; politik olarak doğrucu modern yaşamın kurallarına adapte olmak zorunda kalıyorlar. Bu bir eleştiri mi? Sadece gözlem.

Tekrar aslında suni olarak tanımlanmış ırk tiplerinin değişimindeki o kaçınılmaz sürece geri dönersek modern anlamıyla ırk tipi, insan kültürel tarihinin ortaya koyduğu sayısız ayak izinden sadece biri olarak kabul edilmeli. İmkan buldukça, fırsat tanındığı süre bu sonsuz dönüşüm eğilimi, insanın evrende kendini tanımlamaya ve onun aracılığıyla izini bırakmaya dayalı doğasının bir başka ifadesi sadece. Tıpkı Gucci çantalar gibi.

23 Aralık 2019